

КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТТЄВИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Стихун Н. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри театральної режисури
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

На етапі гуманістичного та демократичного розвитку українського суспільства і трансформації вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір особливої гостроти й актуальності набуває питання збагачення художньо-творчого потенціалу педагога. Суспільство висуває якісно нові вимоги до педагогічної діяльності вчителя, зокрема його спрямування до пошуків нових методів, прийомів впливу на формування творчої особистості учня. Тому актуальною є проблема дослідження професійної майстерності вчителя.

Дослідження професійної майстерності вчителя потребує теоретичного вивчення зазначеної проблеми, саме його аналізу й узагальнення категорійно-поняттєвого апарату.

На основі системного та порівняльного підходів ми проаналізуємо категорійно-поняттєвий апарат дослідження щодо проблеми розвитку професійної майстерності вчителя.

Сутність поняття «професійна майстерність» ґрунтується на таких поняттях як «професіоналізм» та «майстерність».

Поняттю «професіоналізм» у довідковій літературі характерні такі тлумачення: «професіоналізм – це оволодіння основами та глибинами якої-небудь професії» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2003) [1, с. 995].

Значно ширше тлумачить це поняття С. Гончаренко в «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» (2011): «Професіоналізм – висока підготовленість до виконання завдань професійної діяльності, що уможливорює досягати значних якісних і кількісних результатів праці за умови менших затрат часу, розумових і фізичних сил на основі використання раціональних прийомів виконання робочих завдань» [2, с. 386]. Учений зазначив, що «професіоналізм спеціаліста є результатом систематичного підвищення кваліфікації, творчої активності, здатності продуктивно задовольняти зростаючі потреби громадянського виробництва і культури» [там само].

В «Енциклопедії освіти» (2008) поняття «професіоналізм» визначається як «сукупність знань, навичок поведінки та дій, що свідчать про професійну підготовку, навченість, придатність людини до виконання професійних функцій», «рівень майстерності у професійній діяльності, що відповідає рівню складності роботи» [3, с. 742].

Заразом проаналізуємо поняття «майстерність». У довідковій літературі (словниках) ми знаходимо такі тлумачення: «майстерність – досконале вміння в певній справі, висока якість виконаної роботи, вправність, уміння, умілість, досконалість, мистецтво» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2003) [1, с. 504].

На цій основі ще більше переконуємося, що викладені вище тлумачення поняття «професіоналізм» має нерозривний взаємозв'язок із поняттям «майстерність».

Тлумачення професійної майстерності як високого рівня педагогічної діяльності вчителя обґрунтовано і висвітлено сучасною дослідницею О. Старостіною: «Поняття «професійна майстерність» є соціально значущим, оскільки до її складу входять ціла низка спеціальних характеристик, часто заснованих на культурних цінностях і традиціях суспільства. Педагоги, орієнтуючись на професіоналізм, прагнуть досягти різносторонньої ерудиції, оволодіти теоретичними й практичними психологічними та педагогічними знаннями, вміннями й навичками, засвоїти моральні засади й норми поведінки в суспільстві, освітній установі, класі. Професійна майстерність – це процес оволодіння основними сферами педагогічної діяльності, що потребують узагальнених умінь: спілкування вчителя, способи комунікативного впливу, педагогічна техніка, прийоми активізації пізнавальної діяльності вчителя на уроці, елементи акторської і режисерської майстерності в роботі педагога, культура, техніка мови і мовлення» [6, с. 10].

Але, як на наш погляд, найбільш узагальнене тлумачення цього поняття запропонував академік І. Зязюн у навчальному посібнику «Краса педагогічної дії»: «Професійна майстерність педагога – це здатність і уміння володіти власними почуттями, використовуючи їх із допомогою техніки і технології фахового вибору для спілкування з людьми, для розвитку й удосконалення їх людяності» [4, с. 102]. Учений зауважує, що «професійну майстерність учителя нерідко ототожнюють з театром одного актора. Тому для педагога важливо усвідомити принципи театральної дії, її закони. У цьому може добре прислужитися система театрального діяча К. Станіславського, який розглядає органічну природу театральної творчості через природу людини-творця, актора. У ній уперше вирішується питання свідомого оволодіння підсвідомим, довільним процесом творчості, виявом таланту особистості у творчій діяльності. Використовуючи надбання

театрального мистецтва, педагог будь-якого профілю дістане відповіді на непрості проблемні питання освіти і виховання людини» [там само].

Досить ґрунтовно аналізує педагогічну діяльність учителя як творчий процес сучасний учений О. Лавріненко: «Професійна майстерність є суб'єкт-суб'єктною взаємодією вчителя й учнів. Учні стають співавторами соціально-культурної діяльності, яку творчо організує вчитель. Співтворчість надає учасникам педагогічної дії право на свій темп, потенціал творчих можливостей і свій шлях його реалізації. До умов, які зумовлюють суб'єкт-суб'єктні відносини вчителя й учнів у творчому вияві можна віднести: суб'єкт-суб'єктну взаємодію, коли кожен учасник творчого процесу має право на власне рішення; створення і збереження учасниками педагогічної дії атмосфери творчості; стимулювання індивідуального стилю творчої діяльності і самовираження кожного з суб'єктів учіння; постійний розвиток і саморозвиток власних творчих можливостей і педагогічної майстерності основного суб'єкта педагогічної дії – вчителя. Суб'єктна позиція у творчій діяльності сприяє розвитку здібності до самостійної дії і її мотивації, вміння оперувати опанованими способами здійснення дій від найпростішої, до складної у змінних умовах, самостійно оцінювати результат творчості, виходити за межі даної ситуації, варіативно і творчо вирішувати нові завдання» [5, с. 416].

Згідно з логікою наведених вище визначень, ми трактуємо поняття «професійна майстерність» як процес оволодіння основними сферами педагогічної діяльності, що потребують постійного розвитку професійної творчості вчителя.

Отже, порівняльний аналіз тлумачень понять «професіоналізм» та «майстерність» дає можливість зробити висновок, що вони мають спільність у постійному русі вдосконалення педагогічних знань, умінь, навичок, але є різними, оскільки професіоналізм – це фаховий досвід, а майстерність – це мистецтво.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1140 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-е вид., доп. і перероб. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень: Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії : навч. посіб. Київ : Укр.-фін. ін-т менедж. і бізнесу, 1997. 302 с.
5. Лавріненко О. А. Тенденції розвитку ідей педагогічної майстерності вчителя: теорія і практика (середина XVI – кінець XX ст.) :

дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. Київ, 2009. 534 с.

6. Старостіна О. В. Розвиток професійної майстерності педагогічних кадрів у системі підвищення кваліфікації в Англії : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2015. 20 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-109>

ІДЕАЛІСТИЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ МІЖ ПОСТСУЧАСНОЮ СВОБОДОЮ ВИБОРУ ТА ЛЮДИНОЮ

Тюлькін О. В.

*аспірант кафедри філософії та релігієзнавства
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

У чому полягає проблематична сутність ідеалістичних протиріч між постсучасною свободою вибору та людиною? Якщо ідеалістичні протиріччя сприймати, як неточне розуміння або визначення про свободу вибору, людину постсучасності чи їх спільний зв'язок. То у сукупності формується відносно невірне усвідомлення про свободу вибору та образ, якому властива така свобода. Це стосується наукового товариства і його посилу, який вони вкладають в поняття образа та свободи вибору постсучасності.

Для того, щоб більше розкрити цю тему, спочатку, потрібно розглядати не сам феномен постсучасної свободи вибору у її первинному значенні, ні. В основному, слід звертати увагу на об'єкт, якому вона підвладна і у яких випадках. Саме постсучасність, як історично-культурний період вдосталь відображає наші сучасні особливості. Враховуючи це, підходящим прикладом для дослідження ідеалістичних протиріч, стає – життєдіяльність (життєпис) постсучасної людини.

У такому разі, перше протиріччя, яке нам доводиться бачити, це вагома різниця у образі людини, який старанно формують дослідники сьогодення, коли пишуть про ціннісні кризи або про переважання техногенних процесів, що відбуваються в суспільстві та коли на їх же думку, завдяки прогресивним процесам становлення сучасної людини, вона формується за рахунок переосмисленого ціннісного відношення до різних аспектів свободи, власного саморозвитку та багатьох інших чинників, подібних до